

90 РОКІВ КАРНОМУ РОЗШУКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

---

11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Прийнята Резолюцією № 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року // Офіційний вісник України. – 2006. – № 24. – С. 203. – Ст. 1794.

12. Mike Cormaney. Rico in Russia: effective control of organized crime or another empty promise? (перевод) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crime.vl.ru/index.php>.

13. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Основні чинні кодекси і закони України / Уклад. Ю.П. Єлісєвенко. – 2-ге вид. – К.: Махаон, 2003. – С. 346 – 401.

14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року "Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів": Указ Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 27. – С. 20. – Ст. 838.

15. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 року № 1153.

О.В. Бочковий*

**ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОЮ
КАРНОГО РОЗШУКУ ІНТРУЗИВНИХ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ**

Істотним фактором, що впливає на своєчасне й ефективне попередження й розкриття злочинів є правильна організація роботи щодо інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Проте в умовах, коли захист прав і свобод громадян закріп-

---

* Науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з правових та організаційно-тактичних проблем ОРД Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

лено Конституцією України як пріоритетне завдання держави [2], усе більш значущими стають питання правомірності та обґрунтованості проведення оперативно-розшукових заходів, пов'язаних із тимчасовим їх обмеженням.

Тож легітимне, обґрунтоване та процедурно грамотне проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів є виключно особливими вимогами для забезпечення їх законності, оскільки, у протилежному випадку реалізація таких заходів може привести до безпідставного обмеження чи порушення конституційних прав і свобод громадян.

Слід зазначити, що для дотримання вказаних вище умов оперативним підрозділам необхідно мати відповідну інформацію про діяльність кримінальних структур, процеси, які відбуваються в злочинному середовищі тощо, бо саме від цього залежить обґрунтованість рішень про проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів, а від того й своєчасність та ефективність попередження чи розкриття злочинів. У той же час відсутність, неповнота й несвоєчасність надходження зазначеної інформації стає причиною низької ефективності роботи оперативних підрозділів, призводить до безпідставних порушень та обмежень прав громадян.

Таким чином, інформаційне забезпечення прийняття рішень щодо проведення інтрузивних заходів ОРД є однією з головних умов законної та успішної їх реалізації службою карного розшуку ОВС.

На підставі аналізу наукових поглядів та думок щодо інформаційного забезпечення проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів ми вважаємо можливим визначити даний процес як здійснення зазначеною службою комплексу пошукових та розвідувальних заходів, спрямованих на отримання інформації, потрібної для прийняття обґрунтованих рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права й свободи громадян.

Проте, інформаційне забезпечення проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів перебуває в прямій залежності від правової регламентації їх проведення. Адже для того, щоб обґрунтувати необхідність обмеження конституційних прав громадян шля-

90 РОКІВ КАРНОМУ РОЗШУКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

хом проведення оперативно-розшукових заходів, необхідні вагомі підстави, відповідні гарантії, а основне – чітка правова регламентація.

На жаль, чинне законодавство в частині дотриманням прав громадян при проведенні оперативно-розшукових заходів досить суперечливе. Так, згідно із ч. 2 ст. 8 Закону України "Про ОРД" прокурор повідомляється про надання судового дозволу на проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів. Водночас ст. 97 КПК України закріплює іншу процедурну модель, а саме попереднє узгодження із прокурором проведення таких оперативно-розшукових заходів.

У цій ситуації, задля усунення даної та інших суперечностей Верховний Суд України*, Президент України** та Кабінет Міністрів України*** прийняли низку підзаконних нормативних актів, проте їх неузгодженість між собою та певна обмеженість не дозволили заповнити суперечності й пробіли законодавства, тим паче, що жоден із прийнятих актів не відноситься до джерел права.

Проведенням спеціального дослідження ми встановили, що обмеження прав і свобод громадян у оперативно-розшуковій діяльності, як правомірне вторгнення в цю область, обумовлене дотриманням особливих правових вимог: 1) наявність правових підстав, передбачених законом; 2) дотримання процедурних умов; 3) наявність механізму судового контролю, прокурорського нагляду, відомчого контролю за законністю й обґрунтованістю обмежень; 4) надання особі, права й свободи якої обмежені, права на судовий захист. Адже в межах оперативно-розшукової діяльності, за

---

* Постанова Пленуму Верховного Суду № 9 від 01.11.1996 р. "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя"; лист Верховного Суду № 16/6 від 19.11.1996 р. "Про тимчасовий порядок розгляду матеріалів про дачу дозволу на проникнення до житла чи іншого володіння особи, накладення арешту на кореспонденцію і виїмку її з поштово-телеграфних установ та зняття інформації з каналів зв'язку (телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції)".

** Указ Президента України від 7 листопада 2005 року № 1556 (1556/2005) "Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів".

*** Постанова № 1169 "Порядок отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації".

наявності відповідних умов, відбувається обмеження прав і свобод громадян, яке за абстрактно-формальної оцінки може бути порівняне до їх порушення [7, 340].

Досліджуючи вказані вище питання, нами було здійснено вивчення й оцінка всіх складових механізму прийняття рішення щодо проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права громадян. За результатами цього вивчення ми дійшли висновку, що незважаючи на те, що кінцеве рішення приймає суд, прокуратура являється основним органом, який визначає достатність чи недостатність даних, які дозволяють провести зазначені заходи. Адже суд, зважаючи на свою специфіку діяльності, тільки оцінює ті дані, які йому надали, і своїм правом на знайомлення з матеріалами справи користуються досить рідко.

Вивчення та аналіз слідчо-прокурорської практики, а також особистих думок співробітників прокуратури Луганської області з питань досліджуваної проблеми дозволили дійти висновку, що участь прокуратури в діяльності оперативних підрозділів ОВС проявляється у двох основних формах, а саме:

а) прокуратура здійснює нагляд за дотриманням законності оперативними підрозділами ОВС при здійсненні ними оперативно-розшукової діяльності, шляхом перевірки оперативно-розшукових справ, що знаходять у провадженні;

б) із прокурором погоджуються подання оперативних підрозділів на проведення оперативно-розшукових заходів, що тимчасово обмежують конституційні права громадян.

Досліджуючи першу форму участі прокуратури в діяльності оперативних підрозділів, автори дослідження отримали від прокуратури Луганської області для вивчення матеріали прокурорської перевірки оперативно-розшукових справ, що знаходилися в провадженні ОВС, і в яких були виявлені порушення законодавства. У ході ознайомлення із цими матеріалами були встановлені наступні порушення, які найчастіше зустрічаються в практиці:

- порушення термінів заведення оперативно-розшукових справ (ОРС);

90 РОКІВ КАРНОМУ РОЗШУКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

- формальне (часто з використанням неперевіреної належним чином інформації) заведення ОРС, нерідко для покращення показників оперативно-службової діяльності;
- формальний (необґрунтований) підхід до визначення й практичного проведення заходів ОРД;
- формальне (безпредметне) складання планів проведення оперативно-розшукових заходів, зокрема, висунення оперативно-розшукових версій, визначення завдань, власне заходів ОРД тощо;
- недостатнє використання можливостей оперативно-технічних підрозділів;
- відсутність взаємодії між підрозділами ОВС та іншими правоохоронними органами й т. ін.

Усі ці факти призводять до порушення прав громадян та зниження ролі ОРД у боротьбі зі злочинами. Так, наприклад, вивченням подання прокуратури від 14.08.2008 р. "Про усунення порушень вимог Законів України "Про оперативно-розшукову діяльність" та "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", яке було підготовлене за результатами прокурорської перевірки оперативно-розшукових справ, заведених ДСБЕЗ та УБОЗ УМВС України в Луганській області за фактами злочинів, пов'язаних із хабарництвом та корупцією, було з'ясовано, що протягом першого півріччя 2008 року біля 18% ОРС, за якими проводилося інтрузивні заходи ОРД, було закрито на підставі п. 5 (спростування у встановленому порядку матеріалів про злочинну діяльність особи) та п. 7 (не встановлення в законодавчо передбачені строки даних, що вказують на ознаки злочину в діях особи) ст. 9-2 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

Тобто, сучасно з букви закону, можна говорити про безпідставне проведення зазначеними вище оперативними підрозділами заходів ОРД, які тимчасово обмежують конституційні права громадян. Проте, така ситуація є досить суперечливою, адже порушення, про яке йдеться, не може бути визнано виною лише оперативних співробітників, що виступають ініціаторами проведення інтрузивних заходів. Щоб довести цю думку, відстежимо процедуру отримання судового дозволу на проведення таких заходів: після прийняття

відповідного рішення, оперативний співробітник доповідає керівництву, і у встановленому порядку готує подання, яке після оформлення погоджується із прокуратурою, і лише після цього надається судді для отримання дозволу. Як видно, спочатку прокурор перевіряє законність та обґрунтованість прийняття рішення про проведення заходу, а після цього ще й суддя вивчає подання й, за необхідності, матеріали справи, що стосуються обґрунтування проведення заходу. За свідченням відповідної статистики за 2007 – 2008 рр. суд жодного разу не відмовив у наданні дозволу на проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів. Тож, очевидно, що частково в безпідставному проведенні інтрузивних оперативно-розшукових заходів винні й судові органи та прокуратура.

Указана ситуація стала можливою в зв'язку з тим, що в ланцюгу "оперативний співробітник – прокурор – суд" оперативний співробітник виступає в якості найбільш "слабкої ланки", адже згідно чинного законодавства, не передбачено відповідальності ні прокурора, ні, тим паче суду, за надання дозволу на проведення безпідставних та необґрунтованих оперативно-розшукових заходів, що тимчасово обмежують конституційні права громадян. Мабуть, саме цим і можна пояснити відсутність відмов суду в наданні дозволу на проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів.

Вищезазначене підтверджується в певній мірі результатами проведеного нами анкетного опитування 150-ти оперативних співробітників підрозділів МВС України. Установлено, що 54% респондентів оцінюють рівень нормативно-правового забезпечення проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права громадян, як низький, і це вважається основною практичною вадою щодо їх підготовки й проведення. До речі, саме на підготовчому етапі проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів і вирішуються питання, від яких буде залежати результативність їх проведення. На думку опитаних респондентів, лише близько 50% проведених інтрузивних оперативно-розшукових заходів, на сьогодні досягають поставленої мети.

З нашої точки зору, є ряд причин, які призводять до такого стану речей. Однією з них є законодавча невизначеність критеріїв,

90 РОКІВ КАРНОМУ РОЗШУКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

якими повинні обґрунтовувати своє рішення оперативні співробітники й керівники оперативних підрозділів у поданні на проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів, і які має враховувати суддя при надання чи відмові в дозволі на їх проведення, а також законодавчо не визначена процедура отримання дозволу на проведення таких заходів. Усе це й породжує помилки при підготовці зазначених заходів, а в результаті веде й до неефективності їх проведення.

Використана література:

1. Закон України "Про міліцію" // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 4. – ст. 20.

2. Виступ Президента України на об'єднаному засіданні палат Конгресу США 6 квітня 2005 р. // Офіційне Інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua/news).

3. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник, частина 1 / Бандурка О. М. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 323 с.

4. Кислицин Г. К. Информационное обеспечение / Г. К. Кислицин // журнал "Соцзаконность". – М., 1990. – № 12. – С. 52 – 59.

5. Кондратьев Я. Ю. Нормативно-правова база інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності оперативних підрозділів міліції / Я. Ю. Кондратьев, В. Г. Хахановський // науковий вісник НАВС України, частина 2, № 3. – К., 2003. – С. 52 – 61.

6. Регульський В. А. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ у сучасних умовах / В. А. Регульський, В. П. Євтушок // вісник Львівського ІВС, № 6 // Львів, 1997. – С. 12 – 20.

7. Розовский Б. Г. Ненаучные заметки о некоторых научных проблемах уголовного процесса : эссе. Луганск, 2004. – 830 с.